„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
пет пута на недељу.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«
За Угарску; Србију Црну Гору
друге стране земље
на годину К 34·— 46·— дин.
на по године К 17·— 23·— „
на четврт „ К 8·50 11·50 „

Поједини бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.
Уредништво и администрација „Браника“
налази се у кући А. Пајевића у Дунавској
улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 206. У Новом Саду, у недељу 26. септембра (9. октобра) 1910. Година XXVI.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Крајем септембра месеца по ст. кал. истиче претплата на »Браник« за трећу четврт те позивамо на претплату за **четврту** четврт 1910. године.

Држимо, да је излишно, да српском свету препоручујемо „Браник“. Његово досадашње држање на пољу народне борбе наше најбоља му је препорука, јер је због тога наш лист **небројено пута прогањан** и у тој неустрашивој борби **„Браник“ је поднео силне материјалне жртве**. С тога молимо досадашње своје поштоване претплатнике, да обнове претплату, пријатеље поштене српске журналистике пак молимо, да се заузму за проширење „Браника“. Ми ћемо пак и даље настојати, да лист одржимо на оном новинарском ступњу, на коме је и до сада био, а не жалимо ни труда ни трошка, да га још више развијемо.

Претплата за „Браник“ остаје стара:

на читаву годину . . 34 К
„ по године . . . . 17 К
„ четврт године . . 8 К 50 п.

а може се претплатити и **месечно** са 2 К 90 п. За **Србију** износи годишња претплата: 46 динара, погодишња 23 динара, а четвртгодишња 11·50 динара. За све остале **стране земље** износи претплата **45 К** у нашем новцу.

Претплата се најбоље шаље поштанском упутницом **на администрацију „Браника“**.

У Новом Саду, 18. септембра (1. октобра) 1910.

Управа и уредништво „БРАНИКА“.

Долази до прелома у Хрватској.

Ствари у Хрватској пошле су неким злокобним правцем те напослетку мора доћи до онога прелома, којем се Хрвати и Срби не могу радовати. Оне наде, оно поуздање, које смо имали у родољубље хрватскога бана дра Николе плем. Томашића, сваким даном се умањавало. Оно одушевљење за особу бана Томашића сваким даном је све то више чинило места све већем разочарању. Били су тужни осећаји правих родољуба Хрвата и Срба.

Не бисмо се чудили потоњем развитку кризе у Хрватској, да бан Томашић није потпуно појмио важност опстанка хрватско-српске коалиције, да није појмио, како опстанак хрватско-српске коалиције условљава и његов опстанак као патријотскога хрватскога бана, те да побијањем хрватско-српске коалиције подсеца испод себе ону исту грану, на којој стоји.

Ми смо неке поступке бана Томашића могли извинити само тиме, што познајемо тешки, врло тешки положај бана Томашића, који положај у многим стварима није кадар ублажити ни сам угарски министар-председник гроф Куен-Хедервари. Али има извесних граница, до којих само сме ићи хрватски бан, има граница, које не сме прекорачити, ако не ће, да престане бити хрватски бан па да постане прост експонент мађарске владе.

Хрватски бан не сме прекорачити оне границе, иза којих се налази оно земљиште, на које народ у Хрватској, на које Хрвати и Срби не ће хтети никад ступити. А то је она тенденција, она тежња, да се односај међу Хрватском и Угарском из државне заједнице претвори у државно јединство. То је она тенденција, за којом властодршци у Будимпешти иду све једнако ево већ више од четрдесет година. Тој тенденцији ваља приписати оно самовласно истицање питања грбова, које је у години 1883. довело до пролевања крви по улицама Загреба. То је та тенденција, која је диктовала железничку прагматику, то је напослетку та тенденција, која је могла метнути у уста барону Банфију, да у угарском сабору изусти оне речи, да Хрватска може имати само жупанијску автономију и да међу жупанијама с ове и с оне стране Драве не сме бити разлике.

Државноправна нагодба од године 1868., иначе омогућена октројком изборнога реда, није могла задовољити све родољубе Хрвате и Србе баш због тога, што садржава врло мало атрибута државноправнога положаја, али при скученом положају Хрватске и према Угарској и према Бечу морао се народ у Хрватској и таквом нагодбом задовољити, па је морао настојати, да се бар та нагодба извршава, а да се не створи, место државне заједнице, државно јединство.

Али ми Срби и Хрвати смо те уде среће, да се морамо борити и за оно мало ваздуха, што нам је потребно, да као Срби и Хрвати можемо дисати.

Па од времена нагодбе, од године 1868., кад су то Хрвати и Срби имали довољно ваздуха да могу дисати? Да ли под Левином Раухом? Да ли чак и под народним баном Иваном Мажуранићем? Да! На идеалном Ивану Мажуранићу, великом песнику „Смрти Смајил-аге Ченгића“, оном поноситом првом хрватском канцелару у Бечу, испунило се пророчанство бискупа Штросмајера. Он је таман дошао до оне границе, да би морао постати експонент господе у Будимпешти, па је баталио такво хрватско банство.

А шта је било бановање грофа Куена-Хедерварија за неких двадесет година у Хрватској? Непрестана борба народа у Хрватској за своју слободу и за своја права према Угарској. Гроф Куен-Хедервари постао је бан по вољи великога мађарскога шовинисте покојнога Коломана Тисе, под чијом се владавином и догодила крвава афера због мађарских грбова.

Гроф Куен-Хедервари одрастао је међу нашим народом и морао је имати неке осећаје за тај народ. Он се за време свога бановања могао уверити, да се народ у Хрватској, да се Хрвати и Срби не даду сломити у корист мађарске шовинистичке струје. После свога банства имао је гроф Куен-Хедервари доста времена, да размишља о положају у Хрватској. Кад је постао угарски министар-председник, нашао је у Хрватској страшан положај. Није се ниједнога часа предомишљао, да ступи у додир са хрватско-српском коалицијом. Расположај и у Будимпешти и у Бечу није био за хрватско-српску коалицију, но гроф Куен-Хедервари је бар учинио добар избор за банство у особи дра Николе плем. Томашића. Хрватско-српска коалиција могла је имати најбоље наде, тим више, што се нови бан готово идентификовао са хрватско-српском коалицијом.

И ту је требао бити на чисто Томашић: хоће ли моћи ићи са хрватско-српском коалицијом или ће је морати напустити. Па према томе требао је бити искренији. Читав поступак са његовом демисијом није био коректан. Ми смо ипак држали, да ће Томашић знати исправити ту неправилност те да не ће кидати са коалицијом. Али стварање неке гувернаментал-не странке није могло значити ништа друго, него кидање са хр-

ЛИСТАК.

Помбалова Португалска.

Ситни, окретни и интелигентни Латинин опет је кренуо читаву Европу — напред. У Португалској је свргнут краљ и династија и прокламирана је република! Кроз питому Естремадуру, где су већ дуже времена коњеновићи Дона Родерига без мача у гитару куцали певајући политичке куплете са сталним рефреном: „Веровници на двор јуре, на двор лете, јер двор, друже, задужен је — од главе до пете“, ори се величајна марсељеза. А валовити Теко реже Лисабон попрскан с неколико капљица крви оних жртава, које су пале, да се једна читава држава реши душевног ропства.

То је ропство створила *римска црква и племство*. Ова два моћна фактора упропастили су ону државу и онај народ, који је пре Шпањолаца, Холанђана и Енглеза кренуо морем откривајући земље и стварајући колоније. Та два моћна фактора бацили су народ и земљу у душевну таму, у којој је потрес Лисабона сматран као божја казна. У којој се фратар Гашпард домогао читаве државне власти, да једногодишњим државним приходом сагради клоштер Мафру (по неким вестима данашње уточиште бившег краља Мануела!), сместивши у њ 450 фратара. За време тога Гашпарда штампано је 297 *различитих* животописа богородице и два велика дела „Исусов живот у Маријиној утроби“, а академија је научно требала да одлучи, да ли је у Португалској (!) апостол Петар или апостол Јаков проповедао слово божје. За време тога истога Гашпарда био је последњи јавни аутодафе, којом је приликом уништена сва старија португалска литература. Остаде срећом »Луизијада« бесмртног португалског Хомера Камоижа, који се и с мачем у руци борио за државу, да изгуби у рату око, да живи од дворске милости и да умре од глади! А дворска милост била је тад велика и краљ Јован V. чим је чуо за смрт кога свога поданика, одредио је одмах, да се отчита у покој душе 100 миса!

Ето, тако се дубоко срозала држава и народ Васка де Гама, адмирала Пахека, генерала Албукерке и португалског Синђелића Дона Родерига, који је далеко у Азији код Диу-а бацио међу Селџуке бачву с барутом, ускликнувши: „Смрт мени и вама!“

Но, пред свршетком 18. века нађе се човек, да очисти земљу од језуита и племства. Велики португалски министар Помбал! За његова министровања крену *просвета* народом и подиже се *привредно* стање земље. Језуити били су отерани, с римским папом прекинуте све везе, а неколико племића погибе на стратишту. Помбал је препородио земљу и народ португалски, па иако је морао умрети од двора сасвим одбачен, данас је дух његов победио, јер су одбачени његови противници. У Португалској су данас откована крила и мишице и нов живот јурнуо је кроз проваљена врата у народ.

Два пута велика као Србија или Хрватска, поприлици с два пута толико становника као обе ове земље заједно, Помбалова Португалска, изгубивши многе своје колоније и богату Бразилију, данас је на прагу препорођаја. С њоме и португалски народ, расејан по многим бившим и данашњим колонијама. Народ, јер говори умиљати португалски језик, ближи старолатинскоме, а мекши од талијанског. Језик, којим данас говори преко 25 милијона душа. Кроз све те душе јекнуће данас лисабонски догађаји и марсељеза, као што пригушено бруји и у душама оних народа, које још гуши и дави клерикализам и племство. Томе се мора свако радовати, јер не може бити никога, који мрзи *слободу*!

Но, тамо у Ватикану жалостан је папа Пије и одређује молитве за оне, »који љубе ред и цркву у Португалској«. Не смета, колико ће безазлених усница шапутати ове откомандоване молитве на камену клечећи, јер иза њихових леђа оре се гласови слободе а преко њих пада светла сенка прошлогодишњег мученика човечанства — учитеља Ферера. То папа Пије, а ни бајонети нмогу спречити и за бившег португалског краља Мануела било би данас такођер боље, да то није спречавао. Дух иде напред, гази без обзира и побеђује кад-тад. Данашња Помбалова Португалска нов је доказ за ову вечиту истину.

ватско-српском коалицијом. То стварање гувернаменталне странке није могло значити такову гувернаменталну странку, која по природи ствари постаје из страначких прилика, већ такова гувернаментална странка може значити само гувернаменталну странку ad hoc, за извесне сврхе, а те сврхе по свима знацима не могу бити друге, него успостава такве странке, која би мађарском шовинизму чинила исте услуге, као и негдања народна странка. То није у корист Хрватске, већ у корист Угарске. То је странка, која би нагињала државном јединству са Угарском.

Може ли Томашић и помишљати на то, да ће моћи при новим изборима одржати победу, ако његова странка није ништа друго, него стара народна странка, која у ствари не би била ништа друго, него она унијонистичка странка, која нагиње државном јединству? Др. Никола плем. Томашић, чим је прекинуо са хрватско-српском коалицијом, морао је бити на чисто сам са собом, да мора постати експонентом мађарске владе у Будимпешти.

Стварање гувернаменталне странке у данашњим приликама не може значити ништа друго, него рестаурацију старе народне странке. И према томе мора доћи до прелома.

Већ читава акција у Осеку наговештавала је тај прелом. Али ових се дана у угарском сабору догодило нешто, што указује на то, да је тај прелом већ ту.

Никад угарски сабор, па ни при оној шовинистичкој струји под мађарском коалицијом, није спорио хрватским делегатима право, да именује оне своје чланове, који би се имали бирати у угарску делегацију. И под дашњом владавином дали су хрватски делегати до знања председништву владине странке оне чланове, за које желе да буду бирани у делегацију. Али шта се догодило? Угарски сабор није изабрао за чланове угарској делегацији оне, које су желели хрватски делегати, већ друге. Председник владине странке Девидер Перцел признао је, да су те друге предложили министар-председник и бан Томашић. Није ли ово песница у образ? Не значи ли ово, да се кида са хрватско-српском коалицијом? Не значи ли ово прелом за положај у Хрватској?

Шта ће на ово рећи бирачи при идућим изборима?

Ми држимо, да бан Томашић при новим изборима против хрватско-српске коалиције не ће моћи успети. Али ако би и успео, то би за хрватскога родољуба Томашића био ужасан пораз. Он би се оделио од свога народа па би постао експонент мађарске владе. Иван Мажуранић знао је баталити таково банство. Томашић је заборавио, да је недавно као Хрват с поносом рекао: „Ствар хрватско-српске коалиције је и моја ствар! Mea res agitur. »Али према странпутици, којом је Томашић пошао, ми тужним осећајем морамо и опет рећи: Vous nous faites pitié!

П—Д.

Шта се спрема на Балкану.

— Турске ратне спреме. — Расположење у Бугарској. — Бугарски ратни план. — Кретање турске војске на грчку границу. —

Из Атине телеграфирају лондонском „Тајмсу“, да је у августу месецу о. г. из азијатске Турске довучено најмање 19.000 војника турских и искрцани су на острву Родостоу. Сад је сва та војска однета у унутрашњост европске Турске. Јасно је, да је то тек први, незнатни део азијских трупа турских, што је превезен у Европу. Одмах за њим превешће Турска несравњено већу убојну силу. Исто тако је познато, да су трупе, које су угушивале арнаутски устанак, одазване из Арнаутлука и распоређене дуж бугарске и грчке границе. У Албанији је остао свега један батаљон, а и овај ће за који дан бити отправљен на бугарску границу.

Арнаути су сада мирни, ма да су веома огорчени против младотурске владе.

Париском »Матену« телеграфирају из Софије:

У другим престоницама је вест о румунско-турској конвенцији изазвала узбуну; а у Софији само осетише, да положај бива озбиљан.

Запојен пламеним патријотизмом, бугарски народ је створио прекрасну војску, која у мирно доба броји 52.000 момака. У случају рата пак могу Бугари ставити на бојно поље 330.000 бораца. Услед честог позивања под оружје и услед дугога обучавања, бугарске су резервисте потпуно припремљени за рат.

Бугари осећају, да иза планина, што се виде из Софије, стоји кивни душманин: Турска, која је кроз многе године тиранисала Македонце. А ови, склањајући се у Бугарску, призиваху Бугаре за сведоке својих патњи.

У Бугарској су се надали, да ће Младотурци завести справедљавију владавину у Македонији и да ће Бугари тамо лакше живети. (То су исто очекивали и у Београду у погледу македонских Срба. — Ур. »Бр.«) Али те се наде изјаловише. Недавно је турска влада обнародовала програм, из којега се види, да ће Хришћани у Турској бити изложени новим зулумима. Тако на пр. намерава Турска да уништи хришћанске школе и да умножи војене судове.

Вест о румунско турској конвенцији узбудила је, али није уплашила Бугаре. Узбуђеност та показује се у мржњи против Румуније, која је стала на страну столетног душманина цивилизацији и хришћанству на Балканском Полуострву. Ма да је Бугарска знала, да јој је Румунија непријатељ, ипак ју боли помисао, да ће Румунија, хришћанска земља, суделовати у угњетавању Хришћана у Македонији.

Један високопостављен официр бугарскога генералног штаба рекао је дописнику »Матена« ово:

„Наш ратни план је врло прост. Ми се ни малко не бојимо Румуније, која ће заузети Рушчук и подунавски крај, али за тим наилази на нашу линију одбране, која почиње од Плевне. Вештачка и природна утврђења т. ј. планине толико ће задржати наступање Румуна, да ће румунској војсци требати шест недеља, да допре до Софије.

За то време ће наша војска од три стотине хиљада бораца упасти у Македонију и допреће до Цариграда, јер ће Турској требати бар шест недеља, док довуче своје анадолијске трупе у Македонију. А како ће на Турску у исто време напасти и Грчка, то ће Турска морати капитулирати, не дочекавши, да се умеша која држава.

Тако мисли и осећа бугарски народ, који је прекрасно спремљен за рат како у моралном, тако и у материјалном погледу. Једино, што може још требати Бугарској, то су коњи и убојне патроне.“

Ако само дипломатске мунитве не наведу Бугарску на савез с Немачком и Аустро Угарском — вели дописник »Матена« — та земља ће бити врло поуздана одбрана против коначног понемчења Блискога Истока.

Из Скопља телеграфирају париском листу „Тан“-у („Temps“):

Отпочето је велико кретање турске војске на границу Грчке. Војнички железнички возови с војницима и убојним набојима иду онамо дан-ноћ. Све пограничне војничке тачке појачавају се бројем посаде и утврђењима. Огоманске власти добијају многобројне телеграме из села дуж бугарско-турске границе, и у тим телеграмима се јавља за непрестано оружање на грчкој страни.

*

Као што се види из горе саопштених вести, на Балканском Полуострву се спремају врло судбоносни догађаји. Да ли радикалска Пашићева влада у Србији чини што год, да ти догађаји не изненаде Србију онако, како је изненађена пре две године? Од српских радикала се је свему надати па и томе, да своје пусто радикалство ставе и над интересе Србије, која је под злогласном радикалском владавином отишла на други план у балканским питањима.

Револуција у Португалији.

Европски континент добио је већ трећу републику. Револуција је у Португалији успела и већ је образована и привремена републиканска влада, која је европским кабинетима саопштила проглашење републике у Португалији. Савезна Енглеска, које се догађаји у Португалији највише тичу, већ је признала ново стање, а по свему се види, да су кабинети у Лондону и Паризу знали, шта се спрема у Лисабону.

У провинцији положај још није сасвим сигуран, јер поједине регименте још су верне династији и хоће да ударе на Лисабон, да оборе републику, али то је сада већ све доцкан, него тај покушај само може да стане више глава.

Краљ Мануел II., кад је видео, да се не може одржати, дао је оставку на престолу и с краљевском породицом склонио се на енглеску оклопницу „Newcastle“, која ће прогнаног краља и својту му однети у Енглеску.

Бојеви од уторника.

Један путник, који је гледао борбу у Лисабону, прича ово:

Прво се дигао 1. артиљеријски пук, уз који још те ноћи пристаде један ловачки

Лав Николајевић Толстој:

ДАН ПОРЕЗА.

Осим путујућих просјака, што даномице долазе к мени, дођоше једнога дана и три домаћа госта особите врсте: један стари сељак без деце, који своје последње дане проводи у великој беди, једна сиромашна жена са рпом деце и коначно још један сељак, који је — колико ми је знано — доста имућни. Све су то сељаци из ближега села, а све води до мене иста молба. Будући сада баш утеривају порезе, то су старини запленили један самовар, жени једну овцу а имућном сељаку једну краву. Они ме умолише за заштиту или за помоћ или за обоје. Прво узе реч имућан сељак. висок, леп, понешто остарео муж. Он вели, да је к њему дошао опћински поглавар и да му је запленио краву. Поглавар да је од њега захтевао двадесетседам рубаља. Ради се о опскрбној заклади, а по мишљењу сељакову ова се подавања немају сада плаћати. Ја право не разумем ствар, али обећам му, да ћу се дати известити и да ћу му онда саопћити, да ли се може и на који начин ослободити од плаћања ових подавања. Други говори старина сељак, коме су самовар запленили. Он, мали човек, слаб и лоше обучен, прича ми, како су дошли чиновници и узели му самовар, јер је дужан плаћати три рубља и седамдесет копејака, којих нема и не зна од куда би их узео.

Ја питам каква су то подавања.

»Ко то зна. Веле да су то крунска подавања. Где да их се добавимо ја и моја стара? И онако се ми сиротињски издржавамо на животу. Какви су то закони? Помозите нам! Смилујте се нашој старости«.

Ја и опет обећам, да ћу се распитати и да ћу учинити, што је у мојим силама. Онда се обрнем жени. Она је истрошена и израсла жена. Ја знам, да имаде петоро деце и да јој је муж пијаница.

»Хоће да ми узму овцу! Дођоше и рекоше, да хоће да имаду новаца. Рекох им, да кућегосподара нема код куће, да је отишао послом. Дај само новце. А од куда да их узмем. Имам само једну овцу и ту ми отимају“. Она заплаче.

Ја јој обећам, да ћу се распитати и да ћу јој помоћи, ако је икако могуће.

Најпре дођем до општинског начеоника, да сазнам, какви су то порези, и због чега се они наједаред овако строго утерују. На цести ме пограбе још две жене са молбама, чији су мушки ишли за стицањем. Једна ме моли, да јој откупим платно, које би дала за два рубља. „Иначе ми узеше пилиће. Тек сад сам их отхранила. Ја се прехрањујем сама тиме, да сабирам јаја и да их продајем, Узмите платно. Оно је добро. Да нема те нужде. онда га не би продала ни за три рубља.“ Ја је шаљем к мени кући. Кад се кући вратим посаветоваћемо се шта да се учини. Можда се нађе какав излаз. Но пре него дођем до куће општинскога начелника, сретне ме тамноока и оштроока Олгушка, моја некадања ученица. Сада је већ остарела жена. Опет иста несрећа. Запленили јој телића.

Општински начелник снажан је човек, паметна лица и проседе браде. Он ми полази већ на цести у сусрет. Ја га упитам, какви су то порези, што их наједном тако строго утерује. Он ми исприповеда, да му је дошла строга заповест, да све заостале порезе што пре утера.

„Је ли је и наређено,“ упитам, „да се узму самовари и благо?“

»Шта да учиним?“ одговори он, слегнувши раменима. »Не иде другојачије. Не ће да плаћају, као на пример Авакумов.« Он мисли оног имућног сељака, коме су у име неке управне закладе запленили краву. »Његов син вози се у бурзу, има три коња. И зашто да он не плати? Али он хоће вазда да томе измакне.«

»Но, пустимо њега — али шта је са сиромасима.«

Ја споменем старца, коме су узели самовар.

»Истина је, сиротиња је то и немају ништа, али за то се не пита«.

Ја споменем жену, којој су узели овцу.

И њу жали опћински начелник, али он гледа да се оправда, позивајући се на наредбу области, коју мора послушати.

»Па зар ће се самовар, овца и пилићи заиста тој сиротињи узети?«

»Без сумње. Ми смо то дужни. Опћинско заступство већ ће установити дан дражбе.«

Ја пођем до жене, којој хоће да узму овцу. Њезина је колеба малена. На прагу стоји овчица, која је за то опредељена, да државни прорачун опскрби. Чим ме угледа жена, нервозна и патничка сва од беде и напора, почиње по женском обичају гласно, узрујано и брзо говорити.

»Тако изгледа у мене. Ја се и онако једва држим на животу с овима овде.« Она показује на пећ и на стоку, која воду гази. »Приступите само ближе. Не бојте се ничега. Ове празне трбухе морам да напуним«. Иза пећи долазе у истину на пола нага деца без гаћица а са раздераним кошуљицама и опколе мајку.

Истога дана одвезем се још у опћинску управу, да се упитам за овај нови начин порезног утеривања. Опћинскога предстојника нема. Веле да ће скоро доћи. Иза решетке у пословници чека на њ неколицина људи. Ја их упитам шта су и откуда су и испитујем њихове жеље. Двојица од њих иду за послом и донесоше новце за путнице. Трећи је дошао по копију решења окружнога судишта, на темељу које осуде мора да испразни заселак, који је двадесет и пет година настањен. Пређашњи власници, његов ујак и његова тетка, примише га. После њихове смрти припадне посед њиховој деци.

Будући је била најближа рођакиња, држала се закона и продаде посед. Сељак се тужио, не верујући у то, да баштиница имаде право да га баци на поље, али суд га је одбио. И још сада не иде му у главу, да га терају из куће, у којој је живио и радио. Он хоће да се позове на више судиште. Ја му објашњујем, да овакав закон у истину постоји. Остали се чуде ради тога и дају изражаја своме незадовољству. Једва што завршим забаву са сељаком, обрати се к мени други један мушкарац са строгим личним цртама и моли ме за објашњење. Од давнине он је са својим сеоским друговима на пољима копао жељезну руду. Сад је изишла наредба, којом се копање забрањује. „Зар се може коме бранити да копа на својој земљи? Којим правом? Ми живимо од тога. И тако се патимо више од месец дана. а све се још не види ни крај ни конац. Просто не можеш да појмиш, како то уништавају.“

Ја тому мужу не могу ништа утешљиво да кажем и обрнем се сеоском старе-

пук. Али знак за буну дат је из 16. пешадијског пука, који беше подељен на републиканце и монархисте. Између обе странке настаде борба, републиканци победише, пуковник, више официра и војника буду убијени, а остатак пређе бунтовницима. Први артиљеријски пук, којим командоваху подофицири, опсео је једну касарну. Пешадијски пук бр. 5. и 1. ловачки батаљон донесоше појачања 16. пешадијском пуку. Арсенал је поседнут, а тамошње оружје народу подељено.

Револуцијонари за тим заузму положај на великој улици Слободе. Против Велике Улице војници наместише топове. Државне власти располагаху само грађанском гардом и једним пешадијским пуком. У 5 сати у јутро топови 1. арт. пука отворе паљбу на железничку станицу. Верни 4. пеш. пук пуцао је из машинских пушака на бунтовнике и не даде им да заузму варош. У уторак у 10 сати пре подне борба је беснела на све стране.

Војска истаче црвене заставе. Матрози убише једног поморског официра, који је протестовао против револуције. Ратни бродови су бомбардовали више владиних зграда, особито поморски арсенал и дивизијску команду, телеграфско звање и арсенал. Војвода од Опорта преузе заповедништво над једним оделењем брдске артиљерије, али устаници с узбију његов нападај. Охрабрене, устаничке трупе нападну краљевску палату Нецесидадес, где беше краљ Мануел. Краљ је изјавио, да хоће да остане на свом месту, али га министри преклињаху, да напусти двор. Краљ их послуша.

Борба у улицама Лисабона била је прилично крвава. Убијен је и уредник републиканског листа „Ел Мундо“, Франко Брага. Свега је погинуло 200 особа, а многи су рањени. И директор листа »Португал« убијен је. У Опорту било је крвавих бојева. Краљевски двор су топови разорили.

Самоубиство генерала Горјаса.

Заповедник краљевског двора у Лисабону, генерал Горјас, склонио је краља и обе краљице у подруме, а затим је јуначки бранио двор против устаника. Но кад је видео, да су га његови рођени војници издали и отворили врата револуцијонарима, генерал напише неколико дирљивих опроштајних речи краљу и убије се из револвера. Револуцијонари, који у тај мах рупише унутра, скинуше капе пред генераловим мртвим телом.

Победа револуције у Лисабону.

После борбе од 24 сахата револуцијонари победише. Губитци на обе стране су врло велики. У вароши влада узорит ред и мир.

По мадридским вестима револуцијонаре чекају нове борбе, јер десет регимената пешадије и муниципална гарда остадоше верне краљу.

Ноне напоље!

Калуђерице у безбројним португалским манастирима спремају се, да се иселе у Јужну Америку.

Радост у Шпанији.

У целој Шпанији антимонархисте пливају у радости, што је у Португалији револуција успела. Мадридски гарнизон је у приправности.

шини, који је управо ступио у собу. Ја га упитам, по којим законским параграфима се утеривају порези. Он ми саопћује, да имаде у свему седам врсти дажбина, које се сад убиру од сељака. 1. Крунска подавања; 2. порези земства; 3. порези осигуравања; 4. порези за опскрбљивање; 5. главарина; 6. месни и општински порези; 7. Сеоски порези. Старешина вели исто, што и општински главар, да је разлог безобзирном утеривању пореза у једној строгој областбеној наредби. И он признаје, да му је тешко, да од најсиромашнијих нешто убире, али његова је самилост већ мања од оне општинског поглавара Он себи у опште не дозвољава да осуди област. Не сме се бити одвише попустљивим . . .

Мало за тим имао сам пригоде да разговарам са предстојником земства. Ту нађох један траг самилости за стање сиротиње, коју није ни познавао као што није ни сумњао у моралну законитост својега деловања. Мада је у разговору допустио, да би било удобније да не мора те службе обављати, ипак се држи врло корисним човеком, јер други би били на његовом месту још и гори! Најпосле назори гувернера о убирању ових седам врсти пореза били су посве слободни од сеоских мисли о самовару, овцама и платну, свему што се одузима сеоској сиротињи. Овај господин није ни најмање сумњао у користоносно своје деловање. Чиновници пак, који су погодовали трговини са ракијом, који су тиме забављени да осуде људе на тамницу прогонство, робију и вешала, чиновници чврсто су у том уверењу, да су самовари, овце и платно просјака зато само ту, да се с њиховом помоћу приреди ракија, која трује народ. Они држе, да се те ствари најбоље употребе, ако се од њихове продаје уреде тамнице и узничке кумпаније — но не само то, већ да од тога добивају и плату, да њоме уреде салоне, да својим женама купе елегантне тоалете и да намакну новац за издатке у сврху лагодних путовања. То су забаве, којима се само ради тога подавају, да се одморе од тешких терета, које носе ради благостања овога суровога и незахвалнога народа.

Брутални према слабима, понизни према јакима

Београдска „Штампа“ доноси овај чланак под горњим насловом:

„Спољна политика младотурског режима постаје све рељефнија према народностима у Турској. Тражећи ослонца само у војсци и у крајњем шовинизму глупих маса, турски политичари већ су доста јасно истакли свој програм: према слабима бити бруталан, према јакима бити понизан. Према песници — респект; према слабијем — песницу.

Односи Турске према Русији с једне и према Србији, уз коју долазе и Бугарска и Грчка, с друге стране потврђују те наше наводе. Док турска влада гони Србе отвореније и немилосрдније, него икад раније за време деспотског режима, док затвара митрополитске школе, мења црквама и манастирима господаре и протерује невине гимназијске наставнике и учитеље основних школа, дотле према Русима у Малој Азији, који отворено заузимају позиције и отварају државне школе, Турска не сме да подигне ни глас пријатељске примедбе а некамо ли да им игде на пут стане.

Од пре више деценија Русија стално и систематски ради на ширењу свога утицаја у Малој Азији, а нарочито у Палестини и у Сирији. Једно велико друштво, „Царско-руско палестинско друштво“, иза кога стоји руска влада, моћним средствима одржава и распростире тај утицај. То друштво је, у своје време, приморало јерусалимског патријарха Никодима, да даде оставку, а у накнаду за то дало му је богато издржавање у Цариграду. У Јерусалиму га оно није трпело стога, што је он сметао њиховим верско-политичким плановима.

Палестинско друштво издржава данас сто две руске школе у Палестини и Сирији, међу њима има једна мушка учитељска школа у Назарету и једна женска учитељска школа у Витлејему. У свакој од тих школа има по једна велика слика руског цара, а сваке године раздаје се православном свету велика количина слика царевих, нарочито у Сирији. Многи православни Арапи држе, такође, у својим кућама, слике руског цара и цареве породице.

У самом Јерусалиму Руси имају једно засебно предграђе вароши, окружено високим зидом. У то предграђе одседа свет, који из Русије долази ради богомоље.

Све те руске школе у Малој Азији и сви манастири и цркве стоје под непосредном управом највишег руског верског надлештва, Св. Синода, у Петрограду.

Али како је Свети Синод обраћао главну пажњу на веру а старање о политичким смеровима руске политике често пута остављао случају, јер за то нема довољно спремних људи, руска влада је ту скоро одлучила, да све руске школе, цркве и манастири у Малој Азији дођу под непосредну управу министарства просвете, како би њихов рад и утицај био више у складу са интересима руске државне политике.

Што је врло карактеристично, Русија није задовољна ни тим својим деспотским насилним освојењима у Палестини и Сирији и пружа руке за новим задобијањима, а наш министар спољних послова а са њим и цела влада задовољни су, кад Турци газе и најопштија права наших поданика у Турској и кад њих отуда на буљуке протерују преко границе а нашим народом у Старој Србији пуне тавнице!

И то се све збива у тренутку, кад у Турској владају демократе а у Србији радикали.

Слика је врло поучна, ма да је врло жалосна.“

НОВИ САД, 25. септ. 1910.

— **Угарски Румуни.** Извршни одбор румунске народносне странке одржао је под председништвом Ђорђа *Паша* де Базешти у Клужу седницу, у коју су дошли председник народносног клуба на угарском сабору др. Теодор *Михали*, тајник румунске народносне странке др. Ладислав *Лукач* и још 17 чланова одборских. Др. Јулије *Мању* известио је о политичком положају и износио је примере за то, како влада потискује Румуне. Ради расправљања актуалних политичких питања, која буду искрсла, изаслат је одбор, коме су чланови румунски народносни посланици на угарском сабору, за тим др. Ладислав *Лукач*, др. Аурел *Влад*, др. Ладислав *Голдиш*, др. Ливије *Лемењи*, др. Валер *Бранишке* и др. Јулије *Мању*.

Ови људи представљају румунски народ у Угарској, а не представљају га политички спекуланти и ренегати као на пр. *Бурдеа* и *Мангра*. И ако мађарска влада хоће да преговара о неком *миру* с Румунима, она се мора обратити горе споменутим румунским првацима, а не епископату румунском, који не може ништа без народа. Само што румунски народни прваци — како се види из реферада дра Мању-а — друкчије мисле о политици владиној према румунском народу, него Бурдеа и компанија.

— **Нов спор међу Хрватском и Угарском.** Јавили смо, како је Куенова странка у угарско хрватском сабору изабрала за делегације дра Граховца, грофа Пејачевића, Александра Поповића, Николу Шипуша и за заменика Васу Муачевића, не узимајући обзира о кандидатима хрватско српске коалиције, која својим огромним бројем репрезентира не само странку у сабору, него, као делегација хрватског сабора у угарско-хрватски сабор, и посебни положај у пештанском сабору.

Тим актом не само да је хрватско-српска коалиција провоцирана, него је по њеном схваћању повређен и државоправни положај међу Угарском и Хрватском.

Др. Граховац, Александар Поповић и Васа Муачевић захвалили су се одмах на избору, а јавно мнење у Хрватској очекује, да ће то исто учинити и гроф Пејачевић и Шипуш, и то тим пре, што су обојица били бирани и у хрватски и у угарско хрватски сабор, док су још били чланови хрватско српске коалиције.

Међутим тај спор неће се само на том свршити. Коалиција има данас због тога пленарну седницу, на којој ће створити одлучни закључак у том погледу. Према томе грофу Куену као да ни овај маневар није пошао за руком!

Политички преглед.

— **Пут краља Петра у Рим.** Из Београда јављају »Тану«: Питање о путу краља Петра у Рим коначно је решено. Пут тај биће новембра, но дан још није утврђен. У Београду желе, да српски краљ, пролазећи кроз Беч, посети цара Фрању Јосифа. Али покушаји, учињени у том правцу, наилазе на велике тешкоће. Ако покушаји за посету у Бечу не успеју, краљ Петар не ће по аустро-угарском земљишту ићи у Италију, него морем, преко Солуна. Укрцаће се на италијански ратни брод, који ће ради тога бити одаслат.

— **Енглеска** Чувени енглески адмирал лорд Чарлс Берсфорд послао је председнику министарства Аскису отворено писмо, у коме адмирал тражи, да се одмах приступи градњи седам огромних оклопница, осим оних пет, које ће г. 1911. отпочети градити у енглеским бродарницама. Сигурност империје захтева то, вели лорд Берсфорд. Он указује на број дреднота, којим ће Тројни Савез располагати г. 1913. и 1914., и доказује, да је потребно довести у сразмер снагу флоте с оним задаћама, које ће флота имати да изврши.

Лорд Берсфорд настоји на том, да Енглеска мора имати силну флоту на Средизе ном Мору, јер ће Аустрија и Италија имати осам дреднота. Адмирал налази, да ради тога треба подићи велик зајам.

— **Ако прода Крит, Турска ће добити зајам.** Из Лондона телеграфишу, да је чувени тамошњи банкар сер Касел повео преговоре да се турски зајам доведе у везу са продајом Крита. За тај посао заинтересовани су и разни грчки милијонари. Ако би се Турска влада одлучила да Грчкој прода Крит, она би одмах добила зајам без залагања царинских прихода и без политичких концесија Француској.

Ова вест не изгледа ни мало вероватна, јер ако би Турска продала Крит, који вреди много више од 150,000.000 франака колики зајам она тражи, онда јој не би био потребан зајам.

Вести из места и из народа.

Нови Сад, 25. септембра 1910.

☛ Срби! Кад сада, на зиму, буде **попис становништва** у Угарској, сваки с поносом кажи, да си **Србин**. А онде, где у пописном табаку има рубрика „**матерњи језик**“, *мастилом* запиши реч: „**српски**“. Ако не знаш писати, замоли пријатеља или комшију, нека ти то запише.

— **Нов Србин адвокат у Новом Саду.** У нашој вароши је отворио адвокатску канцеларију г. др. Јован Латинчић, један од најврснијих чланова наше млађе правничке генерације. Господин др. Латинчић је родом Новосађанин те као син ове вароши хоће он овде да отпочне самосталан рад. Као новог члана у новосадском српском друштву, и као новог Србина адвоката у Новом Саду срдачно поздрављамо г. др. Јована Латинчића и топло га препоручујемо свакоме, коме буде требало правног савета.

— **Ерлихов лек.** По једном писму, које је чувени проналазач лека против вренге (сифилиса) професор др. Павле Ерлих послао овдашњем лекару г. дру Ђорђу Трифковићу, који је Ерлиха молио да му пошље извесну количину свога лека, — можемо се надати, да ће Ерлихов дивни препарат 606. за неке четири недеље бити дат у општу лекарску праксу те ће се моћи добијати у фабрици боја Мајстер, Луцијус и Бининг у Хехсту на Мајни (Немачка.)

— **Стипендије.** Осим стипендија, које смо у јучерашњем листу донели, решио је Саб. Одбор у истом предмету још и ово:

Код закладе Ђорђа пл. Сервијског промакнути су из II. у I. плаћ. разред Миле Љуштина и Милета Јаконић; из III. у II. плаћ. разред Велимир Југа, Петар Петковић и Душан Тошић; изабрани су пак за питомце ове закладе

Милић Матејин, Емил Лесковић, Константин Зјавишић, Василије Грујић и Теодор Шпановић.

На предлог епарх. конзисторије темишварске дозвољено је Миливоју Путнику, питомцу стип. закладе Божићеве, уживање полугодишње стиоендије за време служења у војништву.

— **Радикалска захвалност.** Сад у недељу давала је срп. правосл. црквн. општина у Даљу шестонедељни парастос Викентију Белајцу, који је тестаментарно оставио даљској цркви 2000 К.

Покојник је доиста заслужио, да му црквн. општина приреди парастос. Али размислите, кога на том парастосу не беше? Не беше председника црквн. општине, ни потпредседника, па ни црквеног одбора!

Да, али покојни Белајац није био радикал и то разјашњава све!

— **Колера у околини Новога Сада.** Страшна гошћа, колера, дошла је већ и у најближу околину Новога Сада. У Темерину је већ поодавна помолила главу и тамо је једна особа и умрла од колере те је Темерин потпуно одсечен од саобраћаја. А сада нам јављају, да је и Мошорин (у Шајкашкој) услед колере затворен. Чује се, да ће у Мошорин отићи војска, да церниpа село и тако спречи даље ширење колере.

— **Цетињске светковине у бијоскопу.** Сутра у недељу, и прексутра, у понедељак, видеће се у овдашњем Аполо-Бијоскопу летошње јубиларне светковине у Црној Гори.

БАЈИЋЕВА МУЗИЧКА ШКОЛА У Н. САДУ

Наставници дипломирани уметници. Школа 10 К. месечно Може се спремити за испите Прашке, Бечке, Пештанске и Загребачке конзерваторије.

ИЗЈАВА.

У 202. броју јутарње „Заставе“ изашао је чланак под насловом „Трговина с душама.“ Против тога чланка и против таквога неуљудног писања против једне српске највеће и најкорисније установе и против њена оснивача, једног од најуваженијих и најзаслужнијих људи у Српству, г. Владимира Матијевића, којему данас највећи српски научењак г. Др. Јован Цвијић одаје почаст, осуђујемо ми питомци и чланови те установе, начин, којим иде „Застава“ за тим, да оцрни и омаловажи установу и човека, који су разаслали и подигли хиљадама српске деце по трговинама и разним занатима. Тим више је за осуду и жаљење, што тако пише један најстарији српски политички лист, који треба да брани наше установе а не да их оцрњује ради својих политичких смерова.

У Новом Саду, 8. X. 1910.

Исидор Ђурђевић
Стојан Ђермановић
Лазар Ацкета
Стеван Логов
Стеван Д. Буђан
Станко Раданчевић
Милан Еремић.

Новости са стране.

— **Октавијан Гога,** познати млади румунски песник, отпутовао је у Енглеску, да обавештава енглеску штампу о положају угарских народности, а особито о положају Румуна. Сад је Гога гост чувеног енглескога публицисте *Сетона	тсона* (Scotus Viator), који је написао енглеску књигу о народносном питању у Угарској, а који је исто тако велики пријатељ народностима угарским, као и покојни велики Бјернсон.

Мађарски шовинистички листови већ су запели за овај Гогин пут и јако се љуте на њега.

— **Парница против Марије Хаверде.** Већ по трећи пут суди се злогласној Марији *Хавердиној* и њеним љубазницима *Јаношију* и *Војти*, које је при другом суђењу сегединска порота прогласила *некривима* и таквим вердиктом озлоједила цео свет. Сад убицама бивше грађанке у Суботици удове Божидара Хаверде, матере оптужене Марије, суди пештанска порота. Ономад је почела расправа и Јаноши је ама *све признао:* да је он убио стару Хавердиницу по наговору Хавердиницине кћери, оптужене Марије, и оптуженога Војте. То је Јаноши у очи рекао Маришки, која је побледела и порицала.

Овога пута убице ваљда неће проћи онако олако, као у Сегедину.

— **Клемансо о парламентима.** Познати француски министар Клемансо (Clemenceau), бавећи се сад скоро у Буенос-Ајресу (у Бразилији), држао је онде предавања о парламентима, које је врло оштро критиковао, те је између осталога рекао: да је парламент једна жалосно и рђаво организована гомила, која подсећа на оно суровo, некултивисано каменито доба. Све је тако удешено, да се никад ништа не сврши и у томе се красно успева. Ту се губи силно време, троши се узалуд снага. Међутим сви народи, који још немају парламента, хоће да га имају, а они, који га имају, питају се, не би ли се могло прећи на какву другу ствар. У парламентима се — вели — *не кришикују уставове*, већ људи. А да би спречили, како би се нешто могло довршити, лађају се систематске опструкције: ту су ти онда бурне седнице, у којима се место аргумената министрима бацају мастијонице о главу. Парламентарци се понашају, као оно дечурлија, којој даду сат, а она ударајући чекићима по њему, гледа колико је часова. Ужасно зло од парламента је она страст за ратарским и театралним начином разлагања. А то нам је нанело неизмерне штете. Има парламентараца, који од силне страсти за говорништвом и театралним ефектом, држе говоре, који трају по три дана. Ја их — вели Клемансо — нисам слушао, али сам их гледао. Парламенат би морао изгледати као какав административни савет, т. ј. у њему би требало претресати само ствари од општег интереса, а да није нужно понашати се као какав трагичан јунак на позорници.« А шта би тек рекао Клемансо, кад би видео наше српске садашње црквене саборе, па оне наше красне матичине скупштине, а нарочито при крају онај доиста »идилски« начин избора стипендиста?! Ко је само једом н слушао или читао приповетке о дивљачкој вици Индијанаца, тај би добио потпуну слику о томе, кад би учествовао на нашим данашњим саборима и скупштинама. Ех, али слобода говора, па слобода критике, па уз то оно театрално пренемагање пред публиком, а нарочито пред галеријом, пуном ђака и женскиња! Ох, Клемансо, Клемансо, дођи мало међу нас, да нас видиш и чујеш, па да се увериш, како код нас потпуно влада онај ужасни delirium tremens, што га је сомборска „Слога“ онако красно описала а »Браник« прештампао! Тај изврсни чланак требало би да *сви наши родољубиви листови прештампају* и да се на све стране Српства разашиље и распростире, као оно средство за десинфекцију од заразне болести. Јер ако будемо народ спасавали само од материјалне пропасти, а не будемо га лечили и од оне много опасније *моралне заразне болести, сва наша јавна политичка борба, све наше материјалне и личне жртве остаће без успеха, што нам ево сав наш садашњи, културни, јавни, и друштвени живот ужасним примерима доказује.* С тога не оклевајмо јер ће после бити доцкан! Запамтимо добро: *Што смо једном пропустили и изгубили, то ће се после тешко или никад накнадити и повратити.*

Junius.

— **Једна студенткиња од осамдесет година.** Држава Охајо у Сједињеним Државама имаће сада у зимском семестру на своме универзитету једну студенткињу, која ће скоро навршити 81 годину и која ће без сумње бити најстарија женска на свету, која се бави студирањем. Она се зове мис Ами Д. Виншоп и удовица је једног богатог фабриканта. Она важи као једна од најобразованијих жена у Сједињеним Државама и имала је раније врло важну улогу у женском покрету.

Пре четири године, кад јој је већ било 76 година, известила је на опште изненађење своје сроднике да хоће да се посвети универзитетским студијама. Али тек у прошлом семестру могла је да изведе своју намеру. Она је врло лако положила пријемни испит за универзитет и слушала је виша предавања из литературе, језика и филозофије. И завршни испит на крају семестра положила је с одликом.

Мис Виншоп је изјавила да је намерна де студира све четири године па онда да заврши учење са још неколико нарочитих научних курсева. Као што изгледа она има необично поуздање у своју животну снагу.

СРПСКЕ И СЛОВЕНСКЕ ВЕСТИ.

— **Сеоба Срба у Босну.** Српско село Буковица — у Горњој Далмацији — решило је да листом из онога свога крша и сиротиње одсели у питому Босну, од куда су некад и дошли.

У својој садашњој постојбини неможе народ никако да живи, а у Босни има много пусте, добре и јевтине земље, коју туђинци освајају и насељавају, јер троми Срби не уму да се макну.

Изто то треба да учине и сви остали Срби који тесно и тешко живу. Зато треба читати прву страну жутог омота Привредника, па ће сви знати где има земље на продају, а Срби из горње крајине, могу у својој најближој близини у Бихаћском окружју доста добре јевтине земље добити.

Ко жели поближег обавештаја може се обратити и на пречасног госп. Стеву Ковачевића свештеника у Бихаћу, јер он познаје своје подручје најбоље, ако икако може, још боље ће учинити да оде у Бихаћ, где ће и земљу видети и све остало дознати.

— **Интересантан податак о боју косовском.** Преко цетињског руског посланства добио је краљ Никола врло интересантни писани и илустровани документат, који прича догађај о боју на Косову исто онако, како га приказује наша народна песма. Овај документат представља копију из 16. века, преписану са српског оригинала 15. века, Данас је својина петроградске духовне академије, а раније је припадао библијотеци софијске саборне цркве у Вел. Новгороду. На Цетиње је ова копија послата краљу Николи од стране императорског петроградског археолошког института. „Глас Црногорца“ доноси тај документат нашим језиком. Он гласи у оном делу, који се односи на косовску битку:

»Тада се (Амурат) подиже на хришћанскога српскога цара Лазара. Православни српски цар Лазар скупи велику војску и пође противу њега. У српског цара Лазара беше један верни слуга. Неки га оклеветаше, да неправо и неверно служи цару . . . Сусретоше се обе војске, настаде велика битка и љута сеча. Овај оклеветани, желећи показати своју верност (праву службу), уђе у војску турскога цара Амурата, издајући се за бегунца српског православног цара Лазара. Турска се војска размаче, дајући му пут. Он пак, говорећи, да с љубављу иде к Амурату, одједном трже свој мач и забоде га у срце Амурата, турског цара. И Амурат тај час умре. У исто доба они (Турци) убише и овог дивног слугу хришћанског... Тада се Турци сметоше, а српска војска, с царем Лазарем на челу, поче побеђивати Турке.

Онда Турци одмах прогласише за цара Амуратова сина Бајазита, и ускоро затим стадоше надвлађивати српског цара Лазара и његову војску. И ухватише Лазара жива у руке, и кнежеве и његове, и племиће и слуге и сву војску његову — једне убише, а друге живе ухватише.

Турски цар Бајазит заповеди, да српског цара Лазара посеку мачем.

Ова је битка била године 6897. Ово су нам приповедали други јер не бијасмо у турској држави. Велики је немир и мутња била у тој земљи“.

— **Молба краљици Јелени.** Српска влада је, као што је познато, решила да не зида засебан павиљон за изложбу у Риму који би коштао 30.000 дин., него да своје предмете изложи у општем одељењу. Због тога је Србијини зложбени одбор тражио да му се у општем одељењу резервише простора за 1200 квадратних метара али централни одбор у Риму не може да даде више од 700 квадратних метара. Како је то простор веома мали и како се у њему не би могли сместити најглавнији предмети: славног хрватског уметника Мештровића вајареки радови, без којих не вреди ни ићи на изложбу, то се српски изложбени одбор обратио италијанској краљици и молио је за интервенцију, како би Србија добила довољно простора у општем одељењу.

Од одговора и успеха краљице Јелене зависи: хоће ли Србија учествовати на изложби у Риму.

— **Српски одбор за Енциклопедиски Речник.** Познато је, да је хрватски родољуб подмаршал Шкрињарић основао фонд за „Југословенску енциклопедију,“ коју треба да уређује српска и хрватска академија. Српска Академија Наука предузела је посао око израде свога дела југословенског Енциклопедијског Речника и наименовала је одборе, који ће прикупљати материјал. Има четири одбора:

1.) За језик и књижевност: шеф Љ. Стојановић; чланови: др. Александар Белић, Момчило Иванић, Павле Поповић и др. Јован Скерлић.

2.) За историју и остале предмете који су у вези са историјом: шеф Љуба Ковачевић; чланови: Јован Томић, др. Станоје Станојевић, др. Ј. Радонић и др. Мих. Гавриловић.

Томе одбору придодати су као саветодавни чланови: протојереј Дим. Руварац, протојереј Стеван Веселиновић, др. Никола Радојчић и Тодор Ст. Виловски.

3.) За географију, природне науке рударство и трговину: шеф др. Јован Цвијић; чланови: Јован Жујовић, др. Свет. Радовановић, др. Тих. Р. Ђорђевић, др. Ј. Ердељановић, др. Недељко Кошанин, др. Јевто Дедијер и др. Васа Марковић.

4.) Одбор за право, црквено и обичајно: шеф Ст. Новаковић; чланови: Сл. Јовановић, Ал. С. Јовановић, Јован Жујовић, др. Чеда Митровић и др. Тих. Р. Ђорђевић.

Свима одборима је дата слобода да на своју конференцију позивају и остале књижевнике и стручњаке и дат им је рок да радове сврше до краја новембра ове године.

— **Гроб Милована Ђ. Глишића.** За који дан биће готова нова гробница на српском православном гробљу Дубровачком, у коју ће се пренети ковчег са посмртним остатцима Милована Ђ. Глишића, српског приповедача, који је преклане у јануару преминуо у Дубровнику и на тамошњем српском гробљу по својој жељи сахрањен Ту гробницу заједно са споменником, који ради вајар Ђока Јовановић, подиже српска влада о државном трошку.

НОВИЈЕ.

Београд, 24. септембра. Данас је овде као на облетницу анексије Босне Аустро-Угарској одржан заказани ђачки протестни митинг, на којем је изречено више оштрих говора против Аустрије. На свеучилишту није било предавања, а биле су отказане и све забаве и позоришна представа. На више кућа висиле су црне заставе.

Париз, 24. септембра. »Matin« има телеграм из Софије, да ће Народно Собрање још ове јесени предложити законску основу о кредиту од *50 милијона* лева за војне потребе.

Скопље, 24. септембра. Не далеко од Гуменце, у вилајету солунском, војска је наишла на једну грчку чету од 15 људи, с којом је дошло до сукоба. Цела је чета уништена, јер је половина четника убијена, а друга половина заробљена. Погинуо је и сам војвода, код кога је нађено много писама. На основу тих писама издане су наредбе за уапшење многих Грка.

Букурешт, 24. септембра. Овдашњи лист „Универзул“ добива из

Атине брзојавно саопћење, да се у тамошњим војним круговима много говори о предстојећем **грчко-турском рату**, те да су Грци приправни сваким даном на рат.

ТЕЛЕГРАМИ
уредништву »Браника«.

Република Португалска.

Лисабон, 25. септембра. Провизорној влади било је као и енглеском посланику познато, да је краљ Мануел побегао на лађу, да крене према Гибралтару. Влада није краљев бег хтела спречити. Бивши краљ Мануел стигнувши на лађу узвикнуо је: „Ја сам Португалац и умрећу у Португалу.“ Међутим, на лицу му се видело, да је весео, што је спасао главу и ако је круну изгубио.

Лисабон, 25. септембра. *Прокламација републике извршено је званично по читавој Португалској.*

Лисабон, 25. септембра. **Енглеска, Француска и Шпањолска признале су већ републику.**

Лисабон, 25. септембра. Сав *дипломатски* кор учинио је провизорној влади формалну посету.

Лисабон, 25. септембра. Провизорна влада издала је *два декрета. У првом се забрањује поповима, да излазе у орнату, да не би тиме раздраживали јавност*, а у другоме, **да све конгрегације у року од 24 сата имаду оставити Португалску.**

Уешингтон, 25. септембра. Државни департман добио је ноту од председника привремене републиканске владе у Португалској, сењора Браге, који јавља проглашење републике. Влада још није одговорила на ту ноту, јер не ће да призна републику у Португалској пре, него што се сталност нове владавине докаже.

Лисабон, 25. септембра. Главне тачке у програму привремене владе јесу: **развиће јавне наставе**, зајамчење народних слобода, **изгон верских мисија** (калуђера и калуђерица), раздељење цркве од државе. Влада ће поставити нове бирачке листине па онда спровести изборе за велику народну скупштину. Привремена влада ће остати у звању најдуже три месеца.

Гибралтар, 25. септембра. Краљ Мануел се је, кад је отпочело бомбардовање краљевског двора, налазио у двору. Затим је отишао у Мафру, а одавде у Ерисејру, где се састао с краљевском породицом. Сви седоше у отворен чамац, одвезоше се на јахту, која у среду у 6 с. по подне отплови управо у Гибралтар. За време вожње нису видели никакав ратни брод.

Због брзог бегања пратња није ништа могла да узме са собом и у Гибралтару је морала да купи себи хаљина.

Белгијске социјалисте против немачког цара.

Брисел, 25. септ. Белгијске социјалисте закључили су да у очи Вилхелмовог доласка у Брисел одрже велики митинг, у коме ће изјавити солидарност белгијско — немачких социјалиста и растумачити народу *борбу немачких социјал-демократа против* **аутократизма** *немачког цара Вилхелма II.*

Бечки рајхсрат.

Беч, 25. септ. Бечки рајхсрат састаће се већ (! — Ур. »Бр.«) 28. октобра о. г.

Умни рад и пушење.

— Чувени писци о пушењу. — Да ли је пушење корисно. — Како пушење утиче на душевно расположење.

Познато је да је цигара код умних радника, нарочито књижевника, једна од највећих потреба и да је миришљави дим доброг дувана облак на коме се при раду уздиже њихова фантазија. Али у наше време апстинентских покрета напуштају дуван многи пасионирани пушачи међу песницима.

„Ја сам раније пушио“, одговара Морис Доне, духовити француски писац, на анкету »Комедије«, »пет или шест цигарета дневно; ја сам увлачио у себе дим, јер нашто иначе пушити? Али од како сам оставио дуван могу да радим кад хоћу и колико год хоћу. Има шест недеља како не пушим више. Не могу, дакле, још сасвим да објасним своју победу, јер сам и пре две године исто то покушао и при томе се осећао врло добро, али сам се после шест месеци навикао да пуштам облаке дима. Али овога пута надам се да ћу остати чвршћи у својој одлуци“.

Познати драматичар Алфред Капис одвикао би се радо пушења. Он је жалећи се, рекао: »Ја пушим цигарете и при томе не осећам готово никакво задовољство. Због тога покушавам с највећим напорима да се одвикнем од те апсурдне навике, и надам се да ће ми то једног дана поћи за руком. Ја управо мислим да је дуван рђав друг при раду. Изгледа да нас он при раду надражује, али то је само илузија. Јер испочетка се пуши да би се могло радити, али доцније се ради да би се могло пушити.“

Још један познати драматичар, Жорж Фејдо, исто тако мисли о пушењу, само што је он у својим напорима да се одвикне пушења, има више успеха. Он пише: »Ја сам пушио врло много, али сад више не пушим. Не пушим више, јер ми је дуван разорио памћење. Али пошто ми је дуван разорио памћење, то не могу да кажем да ли ми је дуван добро или рђаво чинио. Ја се више не сећам«.

И Октав Изан говорио своме сличном тријумфу над пушењем. Остали, као браћа Росни, Павле Маргерит и велики композиност Масене одговарају укратко: »Ми не пушимо!« Можда и ова краткоћа садржи извесно жаљење. У човечијем животу има различитих мотива и основа, који по неком забрањују пушење. Духовити Луј Ган прича о судбини различитих мученика и он вели: »Ја сам до двадесет пете године пушио. Тада сам дуван сасвим оставио. За љубав лепих очију једне плавуше — —«.

На супрот овима има чувених људи који се свом душом и телом предају сласти никотина. Али ретко се ко од њих усуђује да призна колико воли дуван. Тако Леон Кларти са извесним стидом признаје: „Ја пушим цигарете. Зашто, не знам. Никако за своје задовољство. Само да бих испунио паузу. Да бих удесио своје понашање, онако као што даме хеклују или машу лепезом. Ништа друго, до један гест“.

Нови академичар Жан Екар је мало ватренији у томе: »Мени је цигарета мила другарица у раду и тако пријатна! Лула или запаљена хавана обично се не оставља; цигара и лула то су тирани. Цигарета се, напротив, после једног јединог дима остави на страну. Не пушећи се пуши. Иде се за страшћу, а уображава се да се господари њоме. А то је дивно!«

Али има једна јака фаланга људи који с великом енергијом хвале пушење и који доказују његову велику вредност за умни рад. »Ја пушим у опште само кад радим«, каже Анри Бернстајн, чији се комади јако много играју. »Дуван ме надражава. Али не знам да ли ми добро чини«.

Истога је мишљења и Саша Гитри. Њему изгледа да је дуван скупоцен део његове личности и он примећује: »Ја пушим без престанка цигарете. Да бих познао утицај дувана, морао бих га оставити, а то не желим!«

Постоји као што је познато, једна филозофија пушења на којој су радиле многе духовите главе, озбиљно или у озбиљној шали. Али велико дело да постави драматургију пушења пало је у део писцу комедија Александру Бисону. Он о томе пише ово:

»Да, ја пушим, али у паузама од две недеље, да ми не би то задовољство постало потреба. Ја пре свега пушим лулу и цигаре, за тим цигарете, кад немам ни цигаре, ни луле. По моме мишљењу дуван олакшава варење, одржава добро расположење и надражује мозак. Лула ме побуђује за шале, цигара за комедије а цигарета за драме. Мој лекар ми је забранио пушење јер он воли само трагедије«. »Ш.«

Статистика.

— Колико Словена имаде у Аустро-Угарској. По Хибнеровим статистичким табелама за год. 1910. стоји бројни размер разних словенских народа у овој монархији овако: *У Аустрији* имаде Чеха 5,955.000 (23%). Пољака 4,259.000 (16%), Русина 3,376.000 (15%), *Хрвата и Срба* 711.000 (3%); у *Угарској и Хрватској* Словака 2,112.000, Малоруса 473.000, *Хрвата и Срба* 2,943.000. То је службена статистика, за коју знамо како се према Словенима води пристрано.

Укупни број *Словена* с Босном и Херцеговином, које броје 1,855.835 становника, према томе **22,877.835**, односно више него ли Угарска и Хрватска броје свеукупног становништва. (Угарска с Хрватском има 20,898.820, од чега отпада на Хрватску 2,655.948.

У Аустрији етоји број Словена у процентима напрама броју осталих народа 60% Словена напрама 40% Немаца, Талијана и Румуна и Мађара.

Мађара у Аустрији има 10 хиљада а свих заједно у Аустрији и Угарској има 9,892.000 — наравно по службеној статистици. — Немаца уопће у читавој монархији има 11.293.000.

Укупно Немаца, Мађара имаде 21 милијон 185 хиљада. Остало отпада на Латине.

Дакле Немаца и Мађара има мање него Словена за 1,700.000 па ипак дуалистичка монархија води само дуалистичку немачко-мађарску политику!

— Досељавање у Америку. Од године 1901. у Сједињене Државе доселило се 9,771.512. Ове милијоне сачињавају, према статистици бироа за досељавање, четрдесет разних раса. На челу стоје досељеници из доње Италије с целокупним бројем од 1,761.988 досељеника. Тада долазе Јевреји са 976.262 досељеника. На треће место долазе Пољаци са 878.660. Са острва Тихог Океана дошло је најмање досељеника; за последњих десет година свега 661.

Просечна сума новца, којом је сваки досељеник располагао, износи 22 Круна. Али у томе је било великих индивидуалних разлика. Шпански досељеници били су најбогатији, сваки је њихов досељеник имао просечно 104 долара. Најсиромашнији су били Кореанци, од којих је сваки имао само по 7 долара. Досељеници са пацифичких острва имали су просечно код себе 53 долара а Јапанци по 41 долар.

Јевреји спадају у најсиромашније досељенике; њихова просечна готовина износила је 13 долара.

Мачка са девет репова.

— Борба против париских бећара —

И српска публика, која чита новине, чешће је наилазила у листовима на име: *апаш* (apache). Тако Паризлије зову париске *бећаре* (мангупе), који су се услед модерне човечности тако осилили, намножили и обезобразили у Паризу, да је у том лепом граду већ тешко живети од њих. Француски претерано хумани закони, који су до скора строго забрањивали полицајима, да против разбојника употребе оружје, управо су *ишли на руку* париским бећарима. Тек када је острвљени париски апаш *Лијабеф* на препреден и грозан начин убио једног полицаја, а многе ранио, наредио је префект париске полиције *Лепин*, да полицаји могу против зликоваца употребити оружје, ако им је живот у опасности.

Обест апаша у Француској такова је, да тамо помишљају и на то, да уведу *башине*. Јер и ултра-слободоумни Французи увиђају, да је истинита она изрека: Не боји се свака шуша бога, већ батина. Хладни Енглези су брзо свршили са бећарима, што су се на лондонске улице излевали из бећарске четврти лондонске из Уајтчапела (Whitechapel). Просто су завели казну са страховитом *„мачком од девет репова“* и данас у Лондону бећари морају да буду мирни као јагњци. Француска штампа, па и радикална, сада у велике претреса питање, није ли ту време, да се Французи супрот опашима угледају на Енглезе?

*

Сарадник великог париског листа „Тана“ („Temps“) Ф. *Миле* отишао је у Лондон, да проучи то питање. Обратио се је мистеру Франку *Фресшу*, који већ десет година стоји на челу кривичног одељења, а ридесет година служи у лондонској полицији.

Ево поука мистера Фреста.

„Тај велики успех (умирење бећара)“ — рече овај искусни енглески полицај — „без сумње се у првом реду има приписати брижљивости, којом се рекрутира енглеска полиција. Сви иностранци знају то. Полисмени (полицаји) су отресити момци, висина тела им није испод 1 метра 75 сантиметара, обим у грудима не мањи од 90 сантиметара, а тежина најмање 72 килограма. Сви су извежбани у боксовању. Када се ухвате с ким у коштац, нема скоро случаја, да не би полицаји надјачали.

Али пре свега су лондонски становници за свој мир обвезани *деветорепој мачки*. Пре неких тридесет и више година Лондон беше заражен битангама, који беху врло налик на париске апаше. Ноћни напади били су чести, особито на обалама Темзе. Енглески апаши су становнику обично залепили уста осмољеном крпом и онда му опустили џепове. Али *енвлески закон дозвољава телесну казну у случајевима ерабежа с насиљем.* Те тако и пустише у дејство деветорепе мачке.

Та справа се начини од парчета дебелог ужета, које матрози зову ланом. На крају држаљета уже се расплете у девет узица, а на свакој од ових вежу три до четири чвора. Осуђенога вежу у вис издигнутим рукама за крстак. Затим га најснажнији тамнички чувар одалами четири или пет пута „деветорепом мачком“, коју онда преда другом чувару, и тако даље до 25—30 удараца. Близу осуђенога стоји лекар, који пази, да бећар не обнесвесне. Ако је и сувише слаб, да поднесе сву порцију од једаред, остатак се оставља за сутра.

Ретко бива, да ударци не искину зликовцу парчад меса из леђа и да пожиљци не остану до гроба. Али је зато и *средство беспримерно успешно.* За годину и пô дана Лондон су очистили од бећара и од то доба ево већ тридесет година ноћни напади су у толикој мери ретки, да »деветорепа мачка« скоро и не ради. Али ми бисмо се наново вратили њој, ако би код нас избила бећарска зараза, ма само нешто налик на ону, од које Париз страдава“.

Сарадник »Тана« благодари на тој јасној лекцији и рече Енглезу, да Паризлије већма воле задовољство, да буду бијени од апаша, него деветорепу мачку. Али уредништво листа час-по па се навраћа на доказивање, да се треба угледати на енглески пример.

Нема сумње, да је енглеско средство против бећара жестоко, али човечност мора да пре свега има обзира према несретним жртвама бећарске обести.

Наука и проналасци.

— Европа и Америка спојене телеграфом без жица. Marconi Wirelesz Telegraph Company (Марконијево Удружење за телеграфију без жица) саопштава, да је депеша Италијанског Лојда, примљена пре његова поласка из Буенос-Ајреса на „Принчипеси Мафалди“, потврдила, да су стигли телеграми без жица, који су били предани од трансатлантских стација у Хајфдену у Ирској и у Глез-Бају у Новој Шотландији. Телеграми су, без употребе из меничне стације, отправљени на дистанцију од 6000 миља. Према томе је осигурана директна телеграфска веза без жица међу Европом и Америком. У исти мах је започето, да се удеси веза без жица између Колтаном у Италији и Јужном Америком.

— Амундсенова експедиција на путу до јужног пола. Шведски краљ је као што „Matin“-у јављају из Кристијаније, добио вест да је *Амундсен* сасвим променио план своје научне експедиције па отишао са Мадејре, да се вине у антарктичне крајеве, не би ли нашао јужни пол. Та вест је начинила велику сензацију. *Нанзен* изјављује да је тај план горостасно предузеће, које ће без сумње донети важних резултата. Амундсен је у први мах, као што је познато, намеравао, да иде на северни пол али нема за то потребних средстава, као што кажу, 150.000 марака, те ће тако најпре пронаћи јужни пол. Амундсен се нада да ће у марту 1912. стићи у Литлтон (у Новој Селандири).

— Кокајин против глади и жеђи. Питање да ли глад одиста има своје седиште у стомаку, а жеђ у грклану, већ одавно је предмет научних препирака. Један нов прилог о томе даје један лекар који у „Италијанском Биолошком Архиву“ саопштава извештај о интересантним експериментима. Њему је пошло за руком да, учинивши једњак неосетљивим, отклони осећај глади. То је постигао на тај начин, што је у горње делове једњака убризгао кокајин. Псето на коме је др. Валенти извео тај експеримент, није хтело да за пет дана прими никакву храну, ни течну ни чврсту.

Испитивач је из тога факта закључио да осећај глади и жеђи потиче из једњака. То се потпуно слаже са старом традицијом, по којој се глад и жеђ може утишати жвакањем лишћа џбуна кока што горње делове једњака чини неосетљивим.

— Болница за рибе. Болници за псе, мачке и друге домаће животиње у Њујорку сад се придружила и болница за рибе. Најпростији начин лечења, коме су рибе подвргнуте у болници, јесте лечење „слатком водом“ и „морском водом.“ Понеке рибе опорављају се од лаких болести кад промене начин живота. Рибе из река метну се у морску воду, у којој се количина соли постепено повећава, док не буде могла да

опстане у правој морској води и обрнуто, морским рибама се одузима по мало соли.

Болница има и своје хируршко одељење, у коме се по кад што изводе врло тешке операције. Главна тешкоћа је у томе што при операцији морају барем шкрге да остану под водом. По кад што је довољно лечење медикаментима, на пример формолом али ако се мора приступити операцији, хирург мора имати сигурну руку. Једном руком мора под водом да држи рибу, а другом изводи по клизавом рибљем телу операцију. Понекад се деси да мора да се предузме пункција мехура за пливање. Кад се риба сувише брзо извуче из воде, она тада увуче у себе и сувише много ваздуха, не избацивши претходно из свога тела одговарајућу количину воде; тада мехур за пливање одрекне послушност, те се у случају да масажа не помогне, риба мора да убоде једном иглом да би велика количина ваздуха изашла из мехура. Хирурзи њујоршке рибље болнице изгледа да су се у поступању са својим пацијентима прилично извежбали.

Књижевност и уметност.

По угледу на Петрарку.
— Од Жозеа Марка де Ередија

Излазили сте из цркве и побожним гестом ваше племените руке делиле су милостињу народу и под мрачним сводовима ваша лепота тако сјајна занесеној сиротињи показиваше све злато неба.

А ја вас поздравих грацијозним поздравом врло понизно, као, онај који хоће да се допадне, а ви, скупљајући свој огртач и љутитим погледом окренувши се од мене, покристе своје очи.

Али љубав, која заповеда и најбунтовнијим срцима, није хтела да поднесе, да мање нежни него што сте лепи, лишите ме захвалности ви, извор сажаљења.

И тако сте полако спуштали свој вео, да су ваше трепавице тамне дрктале као црно лишће, кроз које се цеди дуг зрак звезда.

— **Толстој о читању.** Кнез Павле Трубецкој, руски вајар у Паризу, по повратку својем из Јасне Пољане, где је састављао модел за попрсје Толстојево, прича, какве је велике муке имао, док је седога песника намолио, да пред њим седи. Том приликом је Толстој рекао о читању ово: „Ја врло мало читам, не би ли чувао своју оригиналност и чистоту мисли. Ко својим мислима хоће да даде уметнички израз, тај нека бира што мање лектире и нека не узима у руке расправе о много разних предмета. Јер ко жели све да зна, и да себе посвети разноврсним идеалима, у тога погледи се испретурају и све се у глави његовој тако измеша, да мора да се бори за израз.«

— **„Српство у Београду“.** Тако се зове комад у једном чину с певањем од Павла Ст. Павловића, професора друге београдске гимназије. Књига је дата у штампу. Комад је игран у Српском Краљ. Народном Позоришту у Београду, 5. марта 1909. на концерту, који су, у корист патријотских смерова, давале ученице Женске Учитељске Школе. У тексту, поред четрнаест народних песама из разних крајева Српства, има и тринаест слика, ликова појединих области српских у групи и засебно. Поред текста израђују се одвојено на четвртини ноте свих песама, композиције Јосифа Маринковића и Боже Јоксимовића. Књига текста и ноте стају, заједно два динара. Претплату треба слати писцу или гђици Катарини Ст. Павловић, наставници Женске Учитељске Школе. Студеничка улица, број 8. Београд, Србија.

РАЗНО.

— **Колера — попови — лекари.** Како нам са свију страна прети епидемија, колера, вредно је споменути, шта на то вели један мађарски лист, који пише овако: У Угарској су се јако постарали, да има што више попова, али у толико мање лекара. То се најбоље види у провинцији, где хиљадама општина немају лекара; онде на 4500 особа долази један лекар, а званичних лекара у великој Угарској има само 2217. У нормалним приликама умиру од стотине тешких болесника њих 45 без лекарске помоћи. А шта бива наопако, кад наиђе епидемија у крајеве без лекара!? Али зато у поповима нема оскудице. У Угарској има 5200 лекара, а мирских свештеника има 13.664, калуђера има 2328, а калуђерица 5209. Дакле на 5200 лекара долазе 21.201 свештеника, који треба да штите и спасавају Угарску од опасне заразне болести, као што што је колера. Да смо весели!

— **Приходи европских владара.** Ако узмемо, да сваки суверен на дан шест сати врши државне послове, онда излази, да поједини владари у једној минути имају овакве приходе: руски цар има за сваки минут 324 марке, аустријски цар 140 м., талијански 86 м., немачки 70 м., енглески 50., шпањолски краљ 57 м., белгијски 19., дански 14 м., српски 6 м. К овима долази председник француске републике са 7 марака у минуту.

— **Мајмуница и лисица.** У једном крају бечког Лунапарка има, међу осталим кавезима, велики мајмунски кавез, у коме има мајмуна и неколико младих лисица. Једна млада женка павијана опријатељила се са једном лисицом. Мајмуница се особито радо пела на леђа своје пријатељице лисице, која ју је носила по кавезу.

Прошле среде из неког разлога су поделили кавез на двоје и одвојили су мајмуницу од њене пријатељице лисице. Она је одмах ударила у страшну дреку, кршила је руке, као људи што раде, чупала је очајно длаке с главе, и свом снагом се напрезала, да кроз решетку дође до своје пријатељице. Кад је мајмуница видела, да јој је сав напор у залуд, покушала је — самоубиство. Завукла је главу у резервоар воде, који је стајао на сред кавеза. Свом снагом се одупирала чуварима, који су хтели да је удале од резервоара, па је чак мирно сносила и ударце. Тек кад су лисицу пустили њој, мајмуница се одвојила од резервоара, удари у радосну дреку и очас је седела на лисичиним леђима и нису је више могли одвојити од ње.

У вече су силом отргли лисицу од мајмунице.

Она је била бесна од бола. Кад су у четвртак у јутру чувари дошли пред њен кавез, нашли су је како с главом у води лежи мртва. Она се одиста сама удавила.

Лисица од четвртка не ће да прими никакву храну и завукла се у један ћошак кавеза, одакле је нико не може да измами.

— **Ситнице.** За време енглеске краљице Јелисавете кажњиван је смрћу сваки онај, који разори соколово гнездо и из њега узме или поразбија јаја.

— Оштрење маказа најтежи је део рада у тој фабрикацији, јер се не може вршити машинама.

— Реч »мошеја« непозната је у Турској.

— У центру Лондона због дима, који се диже из многих фабрика, долази на куће и улице свега 23 од сто од могућне сунчане светлости.

— Међу хапсеницима у затвору за поправку у Химелетиру била је године 1909. једна женска, која је кажњена 121 пут.

Народно здравље.

Нега болесника. — Прва помоћ.

— **Чувај оболели део тела.** Природа је човеку у болу дала доброг саветника. Што те боли а и што те не боли, али је оболело, оно неко време *причувој и приштеди од свакога рада и напора.* Према томе с болесном ногом не играј и не скачи; покварен желудац причувај од тешких јела; кад промукнеш, не говори много, не вичи и не певај; болесно око не напрежи, него заклони од јаке светлости; ако те пробада или ако тешко дишеш, не трчи и не скачи уза степенице; ако те глава боли, не напрежи мозак и т. д.

— **Не дирај рукама отворену повреду.** Чиста, свежа и отворена повреда (рана) најлакше зарасте (зацели, замири), чим се добро привије, а то ће лекар најбоље учинити. С тога је правило, да се повреда или рана *до лекара што мање дира и вређа.* Не би је требало управо ни испрати — сем ако је крупнијом нечистоћом загађена (и то прокуваном водом) — а још мање рукама дирати и каквим мелемима, лековима или прашковима засипати. За први мах је управо најбоље, да се само у чисто (чист памук или вату; чисто, скоро испрано платно) завије, како не би до ње могла допирати прашина и друга нечистоћа и како се не би могла повредити.

— **Кад се јављају први знаци заразе.** Наше тело зарази се живим клицама. Тим клицама *потребно је извесно време, док се развију и толико намноже, да својим отровима изазову неке приметне појаве у телу — а то ће рећи: да изазову прве знаке болести.* То време је код разних болести различно, а може и у једној и истој врсти болести да буде кад дуже, кад краће. Тако се н. пр. после заразе тифом (врућицом) јављају први знаци болести после 14—20 дана; богињама (крастама) 10—12 дана; мрасом 8—12 дана; шарлахом (скрлетином) 4—7 дана; дифтеријом 2—5 дана.

— **Крволиптење из вена.** У човечјем (и животињском) телу тече крв у *две врсте крвних сасуда или дамара.* Једна врста расноси крв од срца по целом телу, и храни му сваку и најудаљенију ћелију. Та врста бије или куца исто онако и истом оном снагом, као срце (бића, куцавице, артерије). Друга врста дамара су оне плаве жиле испод коже (вене или крвавице), а задаћа им је, да утрошену крв из ћелија прикупљају и опет срцу врате, како би се (у плућима) пречистила и освежила. Ти дамари не бију. Ако се повреди, дакле, која повећа куцавица, из ње ће *шибати (шикати) крв неком снагом и таман онако на махове, као што и срце на махове куца,* а повреда вене крвави полако. У првом случају шиба отворено црвена крв из повреде, а у другу цури загасита крв низбрдице — дакле по закону тежине. Та је разлика врло важна, јер је повреда била сразмерно опаснија од повреде вена.

— **Смрад из уста.** Код жена се често јавља смрад из уста, ако болују *од какве женске болести,* па услед тога и од затвора. Чим се те промене поправе, нестане и смрада из уста.

Трговина и промет.

Новосадска пијаца.

25. септембра 1910.

Пшеница нова	К	9·70——·—
Пшеница стара	„	9·20——·—
Зоб	„	7·50——·—
Јечам	„	6·40——·—
Кукуруз	„	6·10——·—
Лањик	„	8·29
Мувар	„	7·—
Пасуљ	„	10·50
Нови кукуруз у клипу.	„	2·70

Све од 50 кила.

Марва, свињи и живина.

Волови по килм	К	60—62
Свињи тешки по кили	1 К	00—·20
средњи „ „	1 „	14—·—
„ лаки „	1 „	06——
„ мршави пар 160—200	„	
Теоци по кили	„	———
Јагњци по кили	„	———
„ по пару 26—30	„	
Кљукане гуске по кили	1 „	—40
Јаја 7 комада	„	—40

— **С будимпештанске берзе.** *Будимпешта.* 8. октобра п. н. Октобарска пшеница К 10·23; априлска пшеница К 10·45; октобарско жито К 7·47; априлско жито 7·77; октобарска зоб К 7·93; априлска зоб К 8·33; мајски кукуруз К 5·55. (Све од 50 кила).

— **Зајам Српске Официрске Задруге.** После дугих преговора са Петроградском Трговачком Банком, управник Официрске Задруге са целим управним одбором успео је, да закључи зајам од 4,000.000 динара у злату.

Услови су зајма: ал пари и 4% интереса, рок исплате зајма пет година. Пре два дана је потписан и уговор о зајму и одмах је цела сума стављена на расположење Официрској Задрузи преко филијале Петроградске Трговачке Банке у Паризу, пошто је зајам закључен у златним динарима.

Као делегати руске банке били су: г.г. Габријел, директор банке и банчин адвокат Осокин, који се још баве у Београду. Делегати су били веома пријатељски расположени за све време преговора и изишли су на сусрет свима жељама управника и управног одбора Официрске Задруге.

Србине,

не испуштај земљу из шака,

јер је свака груда, свака бразда, сваки педаљ српске земље, свака изгубљена кућица, свако напуштено кућиште српско, што Срби лакомислено из шака испуштају и странцима продају — неизмеран народни губитак сигурна и неизбежива народна пропаст, највеће српско народно издајство!

Срби родитељи,

шаљите своју ваљану децу у трговину и на занат.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
Одговорни уредник: Јанко Перић.

ОГЛАСИ.

Др. Јован Н. Латинчић
отворио је своју
адвокатску канцеларију
У НОВОМ САДУ,
у кући господина дра Гедеона Дунђерског (Дунавска ул. бр. 14.).
514 1 3

ОПРОШТАЈ.

Пошто сам напустио „ХОТЕЛ ФАБРИ“ у Новом Саду, а немогуће ми је да се са сваким од мојих цењених гостију засебно опростим, то им овим путем кличем срдачно збогом!

Уједно молим моје цењене госте, ако бих поново отворио радњу, да ме и у будуће својом посетом удостоје.

506 1-1 Заплетал и Штолц

„АПОЛО“-БИОСКОП
поред Речејијева хотела,
састајалиште српске отмене публике.
Данас ће се видети крунисање књаза Николе за краља витешке Црне Горе.
Почетак у шест сахата у вече, свршетак у једанаест сахата. 507 3-

Са капиталом 6 или више хиљада круна тражи се КОМПАНИОН за нов и без конкуренције посао у Београду. Обратити се: Београд, Биро за пројекционе рекламе »Меркур«. Сремска ул. 12. 509 3—3

Примам на машини
штрикање и потштрикавање
ЧАРАПА
по умереној цени.
Ј. Пандуровић,
2 45-100 Кошутова улица бр. 25. врата 9.

Сад од 1. октобра н. р. примам

ХОТЕЛ „ЦЕНТРАЛ“

У ТЕМ. КОВИНУ.

Поред тачне и солидне послуге са увек свежим, добрим и укусним јелом, чистим и изврсним пићем, моћи ће сваки путник у чистим собама пренећити, уз најумеренију цену.

У »Централу« је општи састанак, те ће свако, ко кога тражи наћи код мене. Увек је лепо друштво честитих људи.

У свако доба је свежа права турска кава, ражњићи и ћебапићи.

Молим за многобројну посету.

Споштовањем

Паја Михајловић — чика Паја

хотелијер. 489 3-3

СТЕЧАЈ.

Расписује се стечај на **једно** место из стипендијске задужбине **Ђене Брановачког** и **жене му Иде** рођ. **Вујић из Сенте** за ученике горње реалке с годишњом пристојбом од **1200** круна.

Молби ваља приложити: 1.) крштено писмо; 2.) школска сведочанства од последње две године; 3.) сведочанство од политичке власти о сиромаштву, у ком ваља да стоји и то, колико деце имају родитељи молиочеви; 4.) лекарско сведочанство о здрављу и накаламљеним богињама; 5.) службено уверење о евентуалном сродству са завештачима. — Ко не приложи бар једну од наведених сведоџаба, нек последице припише себи самом.

Све сведоџбе треба послати и у *оригиналу* и у *обичном препису*. Оригиналне сведоџбе вратиће се молиоцима, пошто се упореде с преписима.

Првенство на ту стипендију имају крвни сродници завештача Ђене Брановачког и жене му Иде рођ. Вујић, затим ученици родом из Сенте и најпосле само још ученици, становници бившег крупског дистрикта бачког.

Питомац који добије стипендију за горњу реалку мора се лично и потписом својих родитеља или њихових заменика обвезати, да ће после апсолвирања горње реалке, изучити економску велику школу, било у отаџбини било у иноземству. Ради изучавања у иноземству мора имати дозволу високог угарског краљ. Министарства Богоштовља и јавне наставе.

Изабрани питомац добијаће стипендијску пристојбу у једнаким месечним оброцима на десет месеца унапред на признаницу с потврдом школске власти из благајнице српске црквено-школске општине (задужбине Ђене Брановачког и жене му Иде рођ. Вујић) у Сенти. Сведоџбе пак има питомац редовно слати Матици Српској у Нови Сад.

По наредби министарској не сме ни један питомац уживати две или више стипендија у једно исто доба.

Сваки питомац добија »Питомачка Правила«, којих се мора строго придржавати.

Рок овом стечају траје **до 15. (28.) октобра** о. г.

Молбенице које стигну после истеклог рока, не ће се узети у обзир.

Из седнице Књижевног Одбора Матице Српске у **Новом Саду** 15. (28.) септембра 1910.

Председник Матице Српске:

495 3—3 **А. Хаџић** с. р.

С. О. 7144|1822 ex 1910.

Дражбени оглас.

Услед одлуке срп. прав. нар. црквн. саборског одбора бр. С. О. 7144/1822 ex 1910. расписује се овим јавна усмена дражба на мањак ради оправке куће оставине Арсе Пајевића »код три краља« у Новом Саду (ћурчијска улица).

Предрачуњена свота износи круна 1110. —

Дражбовати могу само за те радове овлаштени стручњаци.

Сваки дражбоватељ има, пре дражбе, да положи вадијум од 5% предрачуњене своте, а досталац га допуњује на 10% достале суме, што ће се као јамчевина да задржи.

Задржава се право избора предузимача по поверењу, ма он и скупљу понуду ставио.

Предрачун и грађевни услови изложени су на увид у пословници нар. црквн. мерника у Карловцима (народни дом I. кат соба бр. 14.) за време службених часова, где ће се 3. (16.) октобра 1910. у 10½ часова пре подне и дражба одржати.

У Карловцима 23. септембра (6. октобра) 1910. год.

инж. **Јован Татић**

515. (1—2) нар. црквн. мерник

Стечај.

Расписује се из стипендијске задужбине *Васе Јагазовића и жене му Саранфиле* стечај за *два* стипендијска места са годишњом стипендијом од *600* круна, и то за *економску струку оба*.

Молби ваља приложити: 1. крштено писмо; 2. школска сведочанства од последње две године; 3. сведочанство од политичке власти о сиромаштву, у којем ваља да стоји и то, колико деце имају молиочеви родитељи; 4. лекарско сведочанство о здрављу и накаламљеним богињама. — Ко не приложи бар једну од наведених сведоџаба, нек последице припише себи самом.

Све сведоџбе треба послати и у оригиналу и у обичном препису. Оригиналне сведоџбе вратиће се молиоцима, пошто се упореде с преписима.

По вољи оснивачевој сваки од питомаца мора бити Србин православне вере, а из земље под круном св. Стевана, изузимајући једино децу покојникова сестрића Исидора Радмановића.

Стипендисте морају своје науке слушати на каквом школском заводу у земљама под круном светог Стевана, који одреди Матица Српска.

Првенство при избору имају деца Исидора Радмановића, сестрића завештачева; за тим деца његова кума Дамјана Јеврића, пароха у Јамини, његова кума Стевана Влајковића у Гуњи, ако се искажу да су сиромашни и за науку способни.

По наредби министарској не сме ни један питомац уживати две или више стипендија у једно и исто доба.

Сваки питомац добија »Питомачка правила«, којих се мора строго придржавати.

Рок овоме стечају траје *до 15. (28.) октобра* о. г.

Молбе, које стигну после истеклог стечаја, не ће се узети у обзир.

Из седнице Књижевног Одбора Матице Српске у Новом Саду, 15. (28.) септембра 1910. год.

Председник Матице Српске:

496 3-3 **А. Хаџић** с. р.

Петар Костић

продуценат вина, комовице ракије и чиста винска сирћета, пециво сремске шљивовице на велико у СРЕМ. КАРЛОВЦИМА.

Јављам п. н. потрошиоцима Бермета на знање, ко жели исти од мене купити, да ми количину своје потребе до знања стави, да бих могао саразмерно исти спремити и поручиоцима удовољити. -- Даље дајем на знање да имам вина нова, стара, бела, црна и шилера по умереној цени као и сремске старе шљивовице и нове, а исто и комовице сваке висине печене.

500 2—10

НАЈ ЈЕФТИНИЈЕ И НАЈБОЉЕ

Најбољи квалитет робе. Јефтиније него игде

уз највећи избор

можете пазарити

У НАЈВЕЋОЈ ТРГОВИНИ МУШКЕ и ЖЕНСКЕ МОДЕ

ЉУБОМИРА ПОПОВИЋА

у НОВОМ САДУ, у Кошутовој ул.

518 49-100

ПРОДАЈА

правих сремских планинских

ВИНА

од 50 литара па на више у бурадима и боцама.

Готових нових буради, испраних кључалом водом, има стално на стоваришту.

ИМРЕ ВАХТЛ, бачвар

НОВИ САД, Петефијева улица бр. 8. (у сопственој кући.) 471 7-24

СТЕЧАЈ.

Српско црквн. певачко друштво у Бавништу овим расписује стечај на упражњено место коровође са годишњом платом од 1000 кр. Рефлектанти имају своје понуде са приложеним сведоџбама до 20. октобра (по новом календару) на доњу управу поднети.

Ближи услови су на увиђење стављени код друштвеног перовође.

У Бавништу 5. октобра 1910.

Богдан Х. Стојановић

председник.

Коста Раданов

перовођа. 512 2—2

ШПЕЦЕРАЈСКА, ДЕЛИКАТЕСНА И ВИНАРСКА РАДЊА

БРАЋЕ ВАГНЕРА Нови Сад

препоручује своје богато снабдевено стовариште најбоље врсте: **деликатес шпецијалитета, раног воћа и поврћа, копунов (пулара) и дивљачи, француска кујна** хладних јела за приређивање рибе, хладетине, паштете, сендвиче и т. д. уметнички и кусно изведена, **по најјефтинијим ценама**. Довољна је једна посета, па са се поштов. грађанство увери, шта де све добро може код нас добити. 64 (25-52) **ценовник бесплатно.**

Књижевни оглас.

Нова књига

Беседе дра Михаила Полита Десанчића

III. део, прва књига, изашле су из штампе и разашиљу се претплатницима и књижарима. Цена је **4** круне, а поштарина 30 фил. Наруџбине уз готов новац шаљу се на штампарију деоничарског друштва „Браника“ у Новом Саду. У тој новој књизи садржани су они важни говори против Апоњијевога школскога закона, и против железничке прагматике у Хрватској. — Садржани су у тој књизи и некролози Светозару Милетићу и Змају Јовановићу. Пријатељи се умољавају да ову књигу што више распростиру.

Хотел „БЕЛА ЛАЂА“

ЂУРЕ ЗУРКОВИЋА Нови Сад,

модерно са свима удобностима удешен, најподесније место за састанке странаца, са изврсном кујном и најбољим пићем.

Точи прастаро Urquell **ПИЛЗАНСКО ПИВО.** 232 63-150

Помодна мануфактурна трговина код „Анђела чувара“

Матије Леви и друга

Главна пијаца — У НОВОМ САДУ. у згради „Хотела Јелисавете.“

Упозорујемо учтиво поштоване муштерије из Новог Сада и околине на наш сталан

велики избор у помодној роби

као и на наша призната добра платна, чаршаве и све врсте платнене и беле робе.

Велики избор тепиха, завеса, креветских гарнитура, блуза, жипона и женског рубља.

Потпуне опреме за невесте.

Сопствени производ јоргана и матраца. Рубља за институте.

Мустре бесплатно, франко. Поруџбине почевши од 20 круна, поштом франко. 240 23-30

Најјефтинија и најштедљивији рад.

Оригинални **„ОТО“** мотори

за течна горива

машине са усисавањем плина.

Мотори за сиров олај на висок притисак (Diesel)

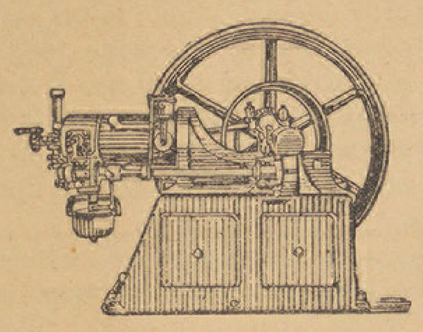

најбоље начињени од 1 до 1500 HP (коњских снага) за обрт, пољопривреду и индустрију.

БЕНЗИНСКИ ЛОКОМОБИЛИ од 4 до 20 HP за вршидбу,

ПОТПУНЕ ВРШАЋЕ ГАРНИТ УРЕ.

Специјалитет: Локомобили- самоходи, покретљиве справе за цепање дрва, шмрк-кола, кола за осветљење и т. д. Машине за обраду дрва од фирме Е. Кислинг и Комп., Лојпциг.

78 33—52 **LANGEN & WOLF, Motorenfabrik**

Филијала: НОВИ САД, Темеринска улица I.

Проспекти и трошковници бесплатно. — Траже се солидни заступници.

Најстарија и највећа фабрика мотора на кулу.

Преузимање „Хотел Фабри“-ја

у Новом Саду.

Част ми је врло поштованој овдашњој и страној публици, као и господи трговачким путницима до повољног знања ставити, да

I. октобра 1910. године

поново преиначене 24 гостинске собе и сасвим изнова уређену кавану и трапезарију на сопствено руковање преузимам.

У свако доба готов сам да п. госте са мојих 24 чистих соба, са изнова уређеном каваном, као и са укусном кујном и са добрим пићем потпуно задовољим.

У кавани ће сваки дан музика првог реда концертирати. Гостинске собе с електриком, лети лепа башта, а при сваком влаку моје сопствене кочије п. гостима стоје на расположењу. Поред свих тих удобности и олакшица и цене собама су умерене; а нарочито породична оделења за становање поред дужег времена борављења издајем по јефтине цене и члановима „Удружења Трговачких путника“ у Угарској, као и поштованим путницима при свима рачунима код конака, јела и пића дајем 5% попуста.

461 5-5

Молим за срдачну посету

ЈОСИФ РОКНШТАЈН

закупник »ХОТЕЛА ФАБРИЈА«.

Главно стовариште Шобља-ске, Пелен-ске и Јелисавете Лухи минералне воде.

У Н. САДУ, Лауша Кошута улица бр. 2.

Стављамо на повољно знање многоштованом грађанству, да смо снабдели велико стовариште

Минералне Лековитих вода.

Грофа Шенборн, Бухајмове врсте, које су од најизврстнијих и најискуснијих лечника за изврсно припознате и за изврсно препоручено лековита средства у Новом Саду Лауша Кошута улица бр. 2.

Горе наведене воде по препорукама Др. Кетли-а, Др. Бакан-а, и професора Др. Видерхофера и препорука безбројно припознатих лечника, сведоче о изврсним успесима. Равнања ради наводимо да је по упоређењу хемичке садржине и искуству њихове лековитости по најизврснијим стручњацима Шаљва-јева вода потпуно једнака са Билиније-вом, Плоенска потпуно једнака са Крондорф-ском а Јелисавете Лухи је изврсно једнака са Гисхиблером, с овима су по кусу и утицају потпуно једнаке и препоручују се са особитим успехом: Код костобоље, бешике и болова мокрења, бубрежака, шећерних болести, код запаљења грла и прсију, жучи. Вода Јелисавете Лухи је изврсна за вино, здрава и са потпуним резултатом је за болесника од стомака а Паленска је за малокрвне изврсна.

Пошто са истим изворима изврстан саобраћај имамо с тога стално свежу воду по следећим ценама могу по кућама разашиљати и то: 1. Сандук од $60^1/_2$ литара у флашама, воде Јелисабете Лухи 12 к. 80 п. 1. сандук Пелен-ске воде 60.5 л. у флашама 12 к. 80 п. 1. сандук Шобља-воде $60^1/_2$ л. у флашама 14 к. урачунавши овамо и варошку потрошарину. На цео сандук и на $^1/_2$ сандука продајемо и у локалу радње. У флашама се може добити у свакој кафани и гостијоници. Сандук са флашама примамо натраг за 2 к. 40 п; и тако ова изврсно лековита вода стаје неколико т. ј. 17 потура.

455 9-12

С особитим поштовањем

Микин и Стојковић

Изволите наручити пробу.

Под својим надзором, тачна послуга и најумеренија цена.

Најбоље врсте плава камена, фарбе за жито (Dupuy-Samenbeize).

НАЈФИНИЈА зејтина, пиринца, јефтине кафе, ситна и крупна грожђа, бираних бадема и лешњика.

МИНХЕНСКО шпатен пиво у флашама.

Највећи избор минералне свеже воде.

Разне сорти сирева.

Фришких сардина и других разних РИБА.

ДЕЛИКАТЕСА И ШПЕЦЕРАЈА ТРГОВИНА

Љ. СТЕФАНОВИЋА СИН, НОВИ САД

Основана 1866. Главна улица бр. 27.

Телефон бр. 76.

Разна калифорнијска ВОЋА

Праве манастирске ШЉИВОВИЦЕ.

Грчка лековита вина: **Mavrodaphne, Cypro, Ahaier, Malvasier.**

Сваки дан свежа путера за тој, са спахилука надвојводе Албрехта.

Најбоље врсте ВИНА бела и црна у боцама по ванредно јефтиној цени.

37-52

Под својим надзором, тачна послуга и најумеренија цена.

ПАРФИМЕРИЈА

ИВАНА Ј. СТОЈКОВИЋА, НОВИ САД

Кошут Лајошева ул. бр. 25 у дворишту у фотогр. атељеру.

Главно заступство „KODAK“, фотографских апарата за г. г. аматере и хигијенских завоја.

107 146-

Власник и издавалац: деоничарско друштво »Браника«

Штампарија деоничарског друштва »Браника«